

Figyelőszolgálat

ISMERTETÉSEK

026:65.011.54:681.613.2

LEHRACK, K.D.:

Zur Technisierung und Rationalisierung in Fachbibliotheken.

/Gépesítés és ésszerűsítés a szakkönyvtárakban./
Informatik, 17.k. 6.sz. 1970. p.46-49.

Werner DUX meghatározása szerint "a könyvtárgépesítés olyan készülékek, gépek és műszaki berendezések alkalmazása, melyek a könyvtári munka ésszerűsítését és hatásfokának növelését teszik lehetővé".

Ahhoz, hogy meginduljunk ezen az uton, elsősorban a lyukszalagos írógép nyújtotta lehetőségeknek kell nagyobb figyelmet szentelnünk. Különösen a katalóguskartonok munkaigényes leírásának ily módon való gépesítése jelenthet nagy segítséget. Erre a célra kiváló a lyukszalagos írógép, mert nemcsak az egyszer leírt szöveg változtatás nélkül, vagy változtatással történő ismételt leírását teszi lehetővé, hanem kitűnő összekötő kapocs a hagyományos irodai munka, valamint a kézi lyukkártya, továbbá a számítógépes feldolgozás között. A lyukszalagon rögzített adatok gépi eszközökkel, automatikusan, akár lyukkártyára, akár mágnesszalagra könnyen átvihetők. A lyukszalagos írógép tehát nemcsak a gyors és hatékony ésszerűsítés eszköze, hanem nagy jelentősége lehet az elektronikus adatfeldolgozás céljára történő adattárolásnál is.

Az 1. táblázat a betűrendes katalógus, az új beszerzések jegyzéke és a nyomtatott szakkatalógus hagyományos előállításának munkafolyamatait elemzi. Kizárólag csak a sokszorosítást /8. és 13. munkafolyamat/ gépi uton, sokszorosító vagy nyomdagéppel végzik, minden egyéb művelet kézierővel történik.

1. táblázat

Betűrendes katalógus, új beszerzések jegyzéke és nyomtatott szakkatalógus készítési munkafolyamatainak elemzése

Sor- szám	Munkafolyamat	A munka jellege	Kivitel
1.	Cimfelvétel	leírás írógépen	kézi
2.	A szükséges mennyiségű katalóguskarton leírása	többszörös leírás írógéppel	kézi
3.	Korrektúra, a diakritikus jelek beírása	többszörös korrektúra és behasonlítás	kézi
4.	Besorolás az új beszerzések jegyzéke számára	rendezés	kézi
5.	Lerakás a katalógusba	rendezés	kézi
6.	A rendezett cimfelvételek leírása	leírás írógéppel	kézi
7.	Korrektúra, a diakritikus jelek beírása	korrektúra, behasonlítás	kézi
8.	Az előkészített anyag sokszorosítása	sokszorosítás	gépi
9.	A cimfelvételek kikeresése a katalógusban	válogatás	kézi
10.	Cimfelvételek rendezése	rendezés	kézi
11.	A cimfelvételek leírása	leírás írógéppel	kézi
12.	Korrektúra, a diakritikus jelek beírása	korrektúra, behasonlítás	kézi
13.	Az előkészített anyag sokszorosítása	sokszorosítás	gépi
14.	A katalógusból kiemelt cimfelvételek előrendezése	rendezés	kézi
15.	A kiemelt cimfelvételek besorolása	rendezés	kézi

- 1.- 5. munkafolyamat: a betűrendes katalógus készítése
- 6.- 8. munkafolyamat: az új beszerzések jegyzékének előállítás
- 9.-15. munkafolyamat: a nyomtatott szakkatalógus előállítása

Három munkafolyamatban /2., 6., 11./ csak egy már elkészült szöveg mechanikus másolását, 3 továbbiiban /3., 7., 12./ pedig ennek ellenőrzését és javítását végzik. A többi munkafolyamat /rendezés, válogatás/ szellemi munkát is igényel. Az elemzés arra ösztönöz, hogy a teljesen mechanikus munkákat a kézi erővel végzett munkafolyamatoknak, illetve a munkaerők fizikai megterhelésének csökkentésével egyszerűsítsük. Az egyszerűsítés akkor lehetséges, ha az egyszer leírt szöveg más formában többszörösen leírható és úgy tárolható, hogy szükség esetén bármikor újra visszairható legyen. A szerző az OPTIMA 527 lyukszalagos írógépet alkalmazta e feladat megoldására. A lyukszalag, illetve lyukszalagkártya ezeknek a követelményeknek teljesen megfelel. Az OPTIMA 527 alkalmazásának van azonban néhány feltétele:

a lyukszalagos címfelvételeket "programozott" leírással kell előállítani;

az írógépet speciális, címfelvételezésre alkalmas jelekkel kell felszerelni, ennek érdekében egyes egyéb jeleket fel kell áldozni;

minden munkához /katalóguskarton, új beszerzések jegyzéke, szakkatalógusok/ külön vezérlő szalag szükséges;

minden munkához részletes leírási utasítást kell adni és azt szigorúan be kell tartani.

E feltételek mellett az említett munkák messzemenően egyszerűsíthetők.

Az adathordozóként használatos lyukszalagkártyákra a lyukasított kódon kívül a teljes írott szöveget is felviszik és ezek egyúttal a helyrajzi /raktári/ katalógus szerepét is betölthetik. Ez a lyukszalagkártya az a megőrzött adathordozó, melyről az adatok lyukszalagra is átvihetők.

A 2. táblázat a megváltozott munkafolyamatokat mutatja. Ennek az az előnye, hogy e kártya azonnal bekerülhet a törzskatalógusba, a lyukszalag pedig az időszakosan megjelenő új beszerzések jegyzékének előállítása után megsemmisíthető.

Az 1. táblázatban többször szereplő munkafolyamat, a diakritikus jelek beírása csak akkor maradhat el, ha a gépre felszerelték a szükséges jeleket. Ekkor az ismételt másolások utáni korrekturára természetesen nincs szükség.

2. táblázat

OPTIMA 527 lyukszalagos írógépen készülő betűrendes katalógus,
uj beszerzések jegyzéke és nyomtatott szakkatalógus
munkafolyamatainak elemzése

Sor- szám	Munkafolyamat	A munka jellege	Kivétel
1.	Cimfelvétel	leírás írógépen	kézi
2.	A katalóguskartonok programozott leírása: a lyukszalag egyidejű előállítása	leírás OPTIMA 527 leíró automatán	kézi
3.	A szükséges mennyiségű katalóguskartonok leírása és a lyukszalagkártyák előállítása	visszairás OPTIMA 527 gépen	gépi
4.	A cimfelvétel és a lyukszalagkártya besorolása az új beszerzések jegyzéke számára	rendezés	kézi
5.	A cimfelvétel besorolása a katalógusba, valamint a lyukszalagkártya lerakása	rendezés	kézi
6.	A rendezett cimfelvételek leírása	visszairás OPTIMA 527 gépen	gépi
7.	Az előkészített anyag sokszorosítása	sokszorosítás	gépi
8.	A cimfelvételek kikeresése a katalógusból	válogatás	kézi
9.	A lyukszalagkártyák kikeresése	válogatás	kézi
10.	A lyukszalagkártyák rendezése	rendezés	kézi
11.	A rendezett lyukszalagkártyák leírása	visszairás OPTIMA 527 gépen	gépi
12.	Az előkészített anyag sokszorosítása	sokszorosítás	gépi
13.	A lyukszalagkártyák előrendezése	rendezés	kézi
14.	A lyukszalagkártyák besorolása	rendezés	kézi

- 1.- 5. munkafolyamat: a betűrendes katalógus készítése
- 6.- 7. munkafolyamat: az új beszerzések jegyzékének előállítása
- 8.-14. munkafolyamat: a nyomtatott szakkatalógusok előállítása

A tájékoztató részleg munkájában ugyancsak megtakarítást jelent a kész lyukszalagok felhasználása és az azokra felvitt címfelvételek lehetővé teszik, hogy a bibliográfiai adatok a könyvtárban és a tájékoztató részlegnél teljesen egységesen szerepeljenek.

A lyukszalagos írógép alkalmazásának bevezetése tehát jelentős mértékű megtakarítást jelenthet, főleg a kis- és középkönyvtárakban, illetve tájékoztató részlegeknél, emellett lényegében az első - nem is jelentéktelen - lépés a könyvtárgépesítés útján.

/Bauer József/

REFERÁTUMOK

KÖNYVEK

4/K/72

061.231.055.5 FID:002

FID Yearbook 1971.

/FID évkönyv 1971./

The Hague, International Federation for Documentation, 1971. 100 p.

/FID 476./

Az 1971-es FID évkönyv a FID legfontosabb szerepét abban látja, hogy tevékenységével elősegíti a tudományos és műszaki tájékoztatás nemzetközi kooperációját, a tájékoztatási szakemberek és nagyobb tájékoztatási központok tapasztalatcseréjét. A kezdetben csak bibliográfiai tevékenységgel és ezzel kapcsolatban az ETO-val foglalkozó szervezet 35. közgyűlésén, Buenos Airesben 1970 szeptemberében, már a következő témákat vette fel programjába: a dokumentációs és tájékoztatási tevékenység elméleti megalapozása, az információ terjesztésének módszerei és eszközei; információkereső rendszerek; a tudományos tájékoztatási munka nyelvészeti problémái; nemzetközi, területi és országos hálózatok; a dokumentalisták és a felhasználók oktatása.

AZ évkönyv ismerteti a FID kapcsolatait más szervezetekkel, szervezeti felépítését, tagságát, operatív szerveit és szabályzatát.

/Schiff Ervin/

5/K/72

727.8:022

BRAWNE, M.:
Libraries. Architecture and equipment.
/Könyvtárak. Építézet és berendezés./
London, Pall Mall Press, 1970. 187, 1/ p.

A világszerte egyre gazdagabbá váló könyvtárépítési kiadványok közül mind szakmai mondanivalójával, mind pedig nyomdai előállítására nézve kimagasló BRAWNE könyve. A kiadványsort Európában W. MEVISSSEN kötete nyitotta meg 1958-ban; művét követte 1959-ben az UNESCO kiadásában megjelent ügyes kötet, Hoyt R. GALVIN és Martin VAN BUREN munkája. Három év múlva hagyta el a nyomdát R. STROMEYER kitűnő kötete, majd 1963-ban A. THOMPSON összeállítására. A tengerentúliak közül Keyes D. METCALF 1965-ben megjelent vastkos munkájára kell utalnunk.

E felsorolt kiadványok, - talán STROMEYER kötetét kivéve - finom papíron jelentek meg, nyomdatechnikai szempontból is elsőrendű képanyaggal. Sajnos szakmai mondanivaló szempontjából korántsem mutatkozik a kép ennyire egységesnek. Kétségtelen, hogy MEVISSSEN kötete elsőként adott összefüggő, világos képet a közművelődési könyvtárak épületeiről. Könyvének nagy sikere volt, sokkal nagyobb, mint az alig ismert ZABEL munkájának, pedig megítélésünk szerint ő jelentősebb elvi szintézist hozott a modern könyvtárépítés egészéről, mint MEVISSSEN vagy a többi szerző. ZABEL munkája azonban szerény kiadásban, egyetemi disszertációként jelent meg, s a nagy publicitás, ezért, sajnálatos módon elmaradt.

A. THOMPSON kötete ugyancsak nagy sikert aratott, kitűnő nyomdai előállítása azonban a kérdés ismerőit nem tévesztette meg, mert kötete nem volt más, mint egy lazán megszerkesztett könyvtári vonatkozású kérdőívre adott többé-kevésbé mechanikus válaszcsoport, jó képekkel gazdagon kiegészített közzétetele.

BRAWNE most megjelent könyve arról tanuskodik, hogy a szerző a könyvtárépítési kérdések jó ismerője, jó szakíró, aki mondanivalóját - párhuzamosan angol és német nyelven - kiválóan adja elő.

Bevezetésként utal a könyvtárépítés területén megtett történelmi utra, a kialakult hagyományokra és felveti azokat a problémákat, amelyekre az épület vonatkozásában könyvében maga kíván feleletet adni. Az elvi és történelmi kérdéseket tárgyaló bevezető rész a mű mintegy harminc oldalát foglalja el. Ezt az első részt közel száz olyan oldal követi, amelyen a második világháború után létesített néhány fontos európai és amerikai könyvtárépület mutat be a szerző, első-sorban képekben, s a képeket kiegészítő bővebb magyarázó szövegekkel.

Külön csoportosítja a közművelődési könyvtárakat, s külön fejezetet szentel a tudományos könyvtáraknak, de izelítőt ad a nagy, nemzeti könyvtárak építési problémáiból is.

A tudományos, a kutatóintézeti könyvtárakról szóló fejezetben a szerző világosan rámutat arra, hogy míg egy közművelődési könyvtár egy "supermarket"-hez hasonlít, a tudományos kutatás céljait szolgáló könyvtár hatalmas tárház, tároló nagyüzem, olyan létesítmény, amely hatalmas készleteket halmoz fel információkból. Az ilyen könyvtárat úgy kell megszervezni, hogy az olvasó, a könyvtárat használó rendkívül gyorsan és zavarásmentesen jusson az információ birtokába. E könyvtáraknak azonban biztosítaniok kell a rövidebb vagy hosszabb ideig tartó intenzív, folyamatos és háborítatlan helyszíni használatot is. E könyvtárakban nemcsak az információk mennyisége a fontos, hanem az információk minőségi összetevői is szerepet játszanak. A tudományos kutatást szolgáló könyvtárak épületét ezeknek a figyelemreméltó alapszempontoknak megfelelően kell kialakítani. Nemcsak az olvasó fiziológiai, de pszichológiai komfortját is biztosítani kell minden vonatkozásban, elsősorban az akusztikai és optikai igények messzemenő figyelembevételével.

E könyvtárakban biztosítani kell tehát az információk tárolását, a kívánt információk gyors eljuttatását az olvasóhoz nemcsak a hagyományos használat jegyében /katalógusok, referenz-szolgálat/, hanem az épület kialakításakor gondolni kell a gépesítésre még akkor is, ha a számítógép alkalmazása a közeljövőben, az adott könyvtárban nem várható. Biztosítani kell e fontos könyvtári alapfunkciók építészeti szempontból is teljes értékű kielégítését az olvasó, a könyvtáros és az információt tartalmazó állományegység útjának, belső közlekedési rendszerének gazdaságos kialakításával is.

A raktározás módja jelentősen befolyásolja a könyvtáreépület tervezését. A hagyományos, nagyságrend szerinti és mechanikus raktározás más épületet kíván, mint az olyan raktár, ahol az állományt szakosított rendben tárolják és szabad a bejárat az olvasók részére. A mechanikus raktárt az épületen belüli teljes elkülönülés jellemzi. Az olvasó oda be nem léphet, az állományegység használatához katalógusra és olyan szolgálatra van szükség, mely a kívánt egységet a raktárban megkeresi és emberi erővel vagy technikai berendezésekkel az olvasóhoz juttatja.

A szabadpolcos, szakosított könyvanyaggal rendelkező könyvtár raktári térrendszerébe az olvasó bejárhat. Egységes térrendszerként alakul ki a tárolótér és az olvasók közlekedésére is szolgáló terület, e térrendszer azonban egyúttal az olvasás céljait is szolgálja, tehát betölti a korábbi olvasóterem feladatait is. BRAUNE véleménye szerint azonban a szabadpolcos, szakosított tárolás csak mintegy negyedmillió kötetig célirányos. Nagyobb mennyiségű állomány esetében, finom szakcsoportosítás esetén is nehéz az állományegységek gazdagságában a tájékozódás. Arra is rámutat a szerző, hogy a szakosított szabadpolcos raktárakban nincs lehetőség a tömör raktározás bevezetésére.

A kötet értékét növeli és áttekinthetőségét emeli a sok kiváló minőségű fénykép és tervrajz, továbbá a téma bibliográfiája.

/Tombor Tibor/

FOLYÓIRATCIKKEK

9/72

002:007/437/

A tájékoztatási munka negyedszázada Csehszlovákiában. /Čtvrtstoletí informací v CSSR./ - VOLNY, J. - GUTH, M. = Metodika a technika informací, 12.k. 5.sz. 1970. p.1-6.

A felszabadulás óta Csehszlovákiában a tudományos-műszaki és gazdasági tájékoztatás területén két fejlődési szakasz zárult le. A harmadik most van kibontakozóban.

Az első szakasz a felszabadulástól a 606/1959.sz. információs kormányhatározat kiadásáig tartott. A következőképpen lehet jellemezni: noha már érzékelhető a külföldi tudományos és műszaki eredmények ismeretének szükségessége, az ipar egészét tekintve azonban, a velük való megismerkedés még elkerülhető; a hagyományos és jól szervezett vállalatoknál tovább élnek a tájékoztatási tevékenység korábban kifejlesztett formái; zavarja a tájékoztatás általános kibontakoztatását, hogy a termeléstől nem követelik meg a világszínvonalat, korlátozzák a külföldi források behozatalát és a tájékoztatási intézmények és részlegek létesítése, megszüntetése és átszervezése adminisztratív uton történik. Ennek következményeként a tájékoztatási területre a szervezetlenség és a koordinálatlanság volt a jellemző. Sok tekintetben egyéni belátástól függött, hogy egyáltalán megteremtődtek-e a feltételek a tájékoztatás számára.

A második szakaszt a már hivatkozott kormányhatározat nyitotta meg és a szövetségi államformára való áttérés zárta le. Főbb ismérvei a következők voltak:

Míg a kormányhatározat felülről nyomást gyakorol a tájékoztatási tevékenység kibontakozására, addig a vállalatoknál hiányoznak még azok a gazdasági feltételek, amelyek érdekeltté tennék őket a tájékoztatás megszervezésében és finanszírozásában; a gazdaság és az állami irányítás területén végbemenő átszervezések továbbra is általában negatívan hatnak a tájékoztatásra; a tájékoztatási tevékenység koordinálására tett erőfeszítések nem járnak teljes sikerrel; nem sikerül megszüntetni teljesen sem az átfedéseket, sem a fehér foltokat; megoldatlan a tájékoztatási szakemberek képzése, s ezen a ráfejlő és az ideiglenes képzési formák csak részben segítenek; a mennyiségi mutatók bővületében élő termelés és irányítás nem becsüli eléggé a tájékoztatást, még kevésbé akar meggyőződni annak elengedhetetlen voltáról; számos lelkes szakember egyénileg kutatja a tájékoztatási munka korszerűsítésének lehetőségeit; törekvések tapasztalhatók az információs bázisok létrehozására és megerősítésére, illetve a gyarapítás megjavítására.

1964-65-ben - az új gazdasági irányítási rendszer előkészítésével párhuzamosan - e szakterület tevékenysége is megélné. Ennek

jelei és eredményei: a tájékoztatási tevékenység fő problémái komplex feladatként kerülnek bele az állami kutatási tervbe, középtávu és távlati fejlesztési koncepciók készülnek, napirendre kerül a képzési problémák szisztematikus megoldása, előtérbe lépnek a tájékoztatási tevékenység anyagi-műszaki bázisának megteremtésével kapcsolatos kérdések, fokozódik a nemzetközi együttműködésbe és munkamegosztásba való bekapcsolódás lehetőségeinek keresése, tudatossá válik a könyvtári és a tájékoztatási rendszer elvszerű együttműködésének elkerülhetetlen volta.

A harmadik szakasz részben az előző szerves folytatása, részben új helyzetet képvisel a szövetségi államformára történt áttérés folyományaként. Minden jel arra mutat, hogy a tájékoztatási rendszer továbbra is egységes marad. Továbbfejlesztése a következő főbb feladatok megoldását teszi szükségessé:

mindenekelőtt a központi irányítás megbízható tájékozottságát kell biztosítani, erre alkalmassá kell tenni az ágazati és a szakmai tájékoztatási központokat;

határozott lépéseket kell tenni annak az alapelvnek a megvalósítására, hogy a felhasználók hozzájussanak teljes igényü információkhoz. Ennek sokágu előfeltételei közül ki kell emelni az egyes ágazatok és iparágak arányos ellátottságának megteremtését, az ágazati, ágazatközi és egyéb intézményekkel fennálló kapcsolatrendszer tökéletesítését, a könyvtári rendszerrel és a szabadalmi központokkal való együttműködést;

rendszeres vizsgálatokkal, kutatómunkával tovább kell finomítani a tájékoztatási rendszer funkciót, biztosítani kell az átmenetet az integrált, célszerűen gépesített és automatizált tájékoztatási rendszerre;

rendszeresen biztosítani kell a tájékoztatás optimális kiterjesztéséhez, működési színvonalának emeléséhez szükséges személyi, anyagi és pénzügyi feltételeket.

Mindez azt parancsolja, hogy az erőforrásokat az ágazati tájékoztatási központok fejlesztésére kell összpontosítani. Ezáltal biztosítható a leggyorsabban az információs bázisok kielégítő színvonalra emelése, a tájékoztatási folyamat szolgáltatásokkal való szabályozása, valamint távlatilag a csehszlovák tájékoztatási rendszernek a nemzetközi rendszerekkel való összekapcsolása.

Az ismertetett fő feladatok alapján készült el az állam 1971-75 közötti információs politikáját tartalmazó dokumentum, amelyben az adott időhatárok között a konkrét határidők és a konkrét tennivalók is szerepelnek.

/Futala T./

10/72

002.6:021.64

A könyvtárak és a tájékoztatás. /Biblioteki a informacja./
 - ASSEURY, E. = Bibliotekarz, 37.k. 11-12.sz. 1970. p.321-326.

Az IINTE /Instytut Informacji Naukowo-Technicznej i Ekonomicznej = Tudományos-Műszaki és Gazdasági Tájékoztatási Intézet/ 1969-ben ünnepelte fennállásának huszadik évfordulóját. Lengyelországban ezt a dátumot tekintik a rendszeres tudományos-műszaki és gazdasági tájékoztatás megindulása évfordulójának is. Az elmúlt husz év során sokszor és gyakran élesen vetődött fel, hogy milyen helyet foglalnak el a könyvtárak a tájékoztatás rendszerében, ami egyébként másutt, sőt világszerte is probléma volt /v.ö. az IFLA 1966. évi 32. ülészakánának tárgysorozatával/.

A szerző a tájékoztatási intézmények és a könyvtárak együttműködésének rendezése tekintetében arra az elvi alapra helyezkedik, amit a Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich /Lengyel Könyvtárosok Szövetsége/ által 1965-ben a könyvtári tájékoztató szolgálatról rendezett tudományos ülés szak dolgozott ki. Nevezetesen elfogadja azt, hogy az országos tájékoztatási rendszerben különféle intézmények tájékoztató munkájára van szükség, e rendszer a tájékoztató intézmények és a könyvtárak egyenrangú munkáján és együttműködésén alapszik. Ugyanakkor - és az említett konferencia megállapításaival egybehangzóan - a könyvtárak szerepét és helyét a tájékoztatás rendszerén belül nem szabad sematikusan és egysikuan meghatározni, minthogy különböző típusú könyvtárak vannak. Ezért a könyvtári tájékoztató szolgálat fogalma nem fér bele egészen a tudományos tájékoztatás fogalmába, azaz a könyvtáraknak nem egyedüli feladatuk a tudomány és a termelési stb. gyakorlat információkkal való ellátása, hanem a képzés és az önképzés információs szükségleteit is ki kell elégíteniük.

A tájékoztatási intézmények és a könyvtárak együttműködésének és egyeztetett fejlesztésének gyakorlati megoldását különböző országok különböző utakat követve próbálják elérni. A szerző számára a csehszlovák példa a legrokonszenvesebb. Itt ui. mind a könyvtári, mind a szakirodalmi tájékoztatási rendszer külön-külön egység. Ezt mindkettő vonatkozásában magas szintű jogszabály - törvény, illetve minisztériumi határozat - garantálja. A közös érdeki területeken való együttműködésre a két rendszer között 1966 őszén azonban olyan egyezmény jött létre, amely az egyik legvitatottabb kérdésben, nevezetesen az üzemi műszaki könyvtárak kérdésében is dönt. /A műszaki könyvtárak a tájékoztatási intézmények - munkahelyek szervezeti egységeivé válnak, emellett azonban a műszaki könyvtári hálózat tagjai is, és ily módon teljes mértékben teljesíthetik a könyvtári törvényből rájuk háruló feladatokat./

Lengyelországban is hasonló megoldás kívánatos. Ennek egyik előfeltétele, a könyvtári törvény 1968-ban megszületett. /E törvény 12. paragrafusának 4. pontja részletesen szabályozza, hogy az "országos könyvtári rendszerbe" tartozó könyvtáraknak, egyebek között a műszaki könyvtáraknak is, milyen területen kell kooperálniuk./ Remélhetően a

tájékoztatás országos rendszerére vonatkozólag is megjelenik jogszabály, amely legutóbb javasolt változatában a tájékoztatási intézmények és a könyvtárak együttműködésének tekintetében elvszerű és minden hazai és külföldi józan tapasztalatot hasznosító álláspontot rögzít majd.

/Futala T./

11/72

016:05:017.4/73/"1971"

1971. évi ár-indexek. Amerikai periodikus kiadványok és szolgáltatások. /Price indexes for 1971 U.S. periodicals and serial services./
 - Periodikus kiadványok, 1971. /Periodicals, 1971./ - TUTTLE, H.W.;
 - Periodikus szolgáltatások, 1971. /Serial services, 1971./ - HUFF, W.H.
 - BROWN, N.B. = Library Journal, 96.k. 1971.jul.15. p.2271-2275.

Az 1971. évi amerikai statisztikai adatok szerint az árák emelkedése tovább gyorsul, gondot okozva az egyre feszesebb beszerzési kerettel dolgozó könyvtárosoknak. Az USA-ban 1961-ben a periodikumok ár-indexe az 1947-49. évi átlagárákhoz viszonyítva 155,5; 1971-ben pedig az 1957-59. évihez képest 237,0 volt. Ez az áremelkedés az elmúlt időszakhoz hasonlítva drámainak mondható.

A statisztikailag feldolgozott folyóiratok témakör, átlagár, ár-index /az 1957-59. évi átlagárát 100-nak véve alapul/ szerinti alakulását az 1. táblázat szemlélteti:

1. táblázat

Tárgykör	Periodikus kiadványok száma	Átlagár %	Index
Mezőgazdaság	132	5,74	216,6
Kereskedelem és közgazdaságtan	192	9,72	196,0
Kémia és fizika	81	38,31	381,6
Gyermek- és ifjúsági irodalom	57	2,94	147,7
Oktatásügy	119	8,25	206,8
Műszaki tudományok, gépészet	158	13,28	245,9
Szépművészet és képzőművészet	108	8,17	180,8
Általános érdeklődésre számot tartó periodikumok	131	9,32	189,8
Történelem	96	7,40	167,4
Háztartás	55	7,94	195,1
Iparművészet	83	8,14	195,2
Ujságírás és kommunikáció	60	6,91	177,2

1. táblázat folytatása

Tárgykör	Periodikus kiadványok száma	Átlagár §	Index
Munka és munkaviszony	53	3,88	183,9
Jog	128	10,19	190,5
Könyvtártudomány	60	8,65	243,7
Szépirodalom és nyelvtudomány	103	6,88	182,5
Matematika, növénytan, geológia és általános tudományok	132	20,06	319,9
Orvostudományok	172	27,00	272,7
Filozófia és vallástudomány	92	6,71	177,5
Sport és szórakozás	108	5,72	177,1
Politika	102	7,23	171,7
Pszichológia	61	18,70	215,9
Szociológia és antropológia	75	7,92	194,1
Állattan	57	19,29	239,9
Összesen	2415	11,66	237,0

A periodikus kiadványok átlagos előfizetési ára 1969-ben 9,31 dollár; 1970-ben 10,45 dollár; 1971-ben 11,60 dollár volt. Tehát 1969-ről 1970-re 1,10 dollár; 1970-ről 1971-re 1,25 dollár az áremelkedés. Az áremelkedés trendje különösképpen a 3 év tükrében mutatkozik meg világosan.

A szakterületek szerinti bontásban - ahogy az már szokásos - a tudományos és műszaki periodikumok ár-indexének a növekedése a legmagasabb. A 24 szakterület közül a 6 legmagasabb /kémia és fizika; matematika, növénytan, geológia stb.; orvostudomány; műszaki tudományok, gépészet; könyvtártudomány; állattan/ nehezedik a többi 18 alacsonyabb ár-indexre. A cikk némi iróniával megjegyzi, hogy a könyvtártudományt a számítástechnika könyvtári alkalmazása sodorta - feltehetően - a műszaki kategóriák közé.

A következő szakterületeken a legmagasabb a periodikus kiadványok előfizetési ára /2. táblázat/:

2. táblázat

Tárgykör	Év	Periodikus kiadványok száma	Átlagár
Kémia és fizika	1967-69	210	24,48
	1970	78	33,45
	1971	81	38,31
Orvostudomány	1967-69	516	19,38
	1970	172	23,44
	1971	172	27,00
Matematika, növénytan, geológia és általános tudományok	1967-69	340	15,30
	1970	119	18,11
	1971	132	20,06
Állattan	1967-69	143	13,39
	1970	54	16,86
	1971	57	19,29
Pszichológia	1967-69	143	14,55
	1970	56	17,12
	1971	61	18,70
Műszaki tudományok, gépészet	1967-69	420	10,03
	1970	158	12,07
	1971	158	13,28

A fenti statisztikai adatközlésnél a "periodikum" terminológia a kölcsönös megértés érdekében nemcsak megegyezik a szokványos értelemmel, de tovább szűkült a fogalomkör csak azoknak a címeknek az idesorolásával, melyeket a könyvtárak is annak tartanak /évente legalább kétszeri megjelenés, éves előfizetési ár; folyamatos kötetszámosság stb./. A napilapok, sorozatban megjelenő kiadványok nem szerepelnek a felmérésben.

Periodikus szolgáltatásnak tekintendő a rendszeres vagy rendszeresen időközökben, új vagy javított kiadásban, kumulálva, szabadlapként, katalóguskartonok útján hozzáférhető információellátás. Ide tartoznak az indexek, periodikusan megjelenő szolgáltatások, szabadlapos kiadványok, katalóguskarton szolgáltatások. Meg kell jegyezni, hogy ezek rendkívül drágák, az éves beszerzési költség egyiknél-másiknál évről-évre változhat és egy új szolgáltatás ugrásszerű emelkedést idézhet elő az ár-indexben.

A Wilson cég szolgáltatásai közül a következő címek szerepelnek a statisztikai felmérésben: Applied Science and Technology Index;

Art Index; Bibliographic Index; Biological and Agricultural Index; Book Review Digest; Business Periodicals Index; Cumulative Book Index; Education Index; Index to Legal Periodicals; Library Literature; Social Sciences and Humanities Index.

Az átlagárak az 1967-69. évi árakhoz képest 1971-ben a 3. táblázatban foglaltak szerint alakultak.

3. táblázat

Tárgykör	Év	Szolgáltatások száma	Átlagár §
Kereskedelem, közgazdaságtan	1967-69	660	119,76
	1970	242	131,14
	1971	244	140,09
Tudomány és technika	1967-69	656	65,23
	1970	260	88,32
	1971	253	90,23
USA-beli dokumentumok /U.S. Documents/	1967-69	415	18,37
	1970	160	26,04
	1971	168	26,84
Szovjet periodikus kiadványok fordítása	1967-69	486	90,82
	1970	172	106,77
	1971	166	111,66
Wilson Index	1967-69	33	253,33
	1970	11	276,73
	1971	11	289,00

/Dáczér É./

12/72

022:727.8.05:725.11/520/

A japán Országgyűlési Könyvtár új épülete. /The new building of the National Diet Library of Japan./ - KONO, Y.Y. = Libri, 20.k. 1-2.sz. 1970. p.89-93.

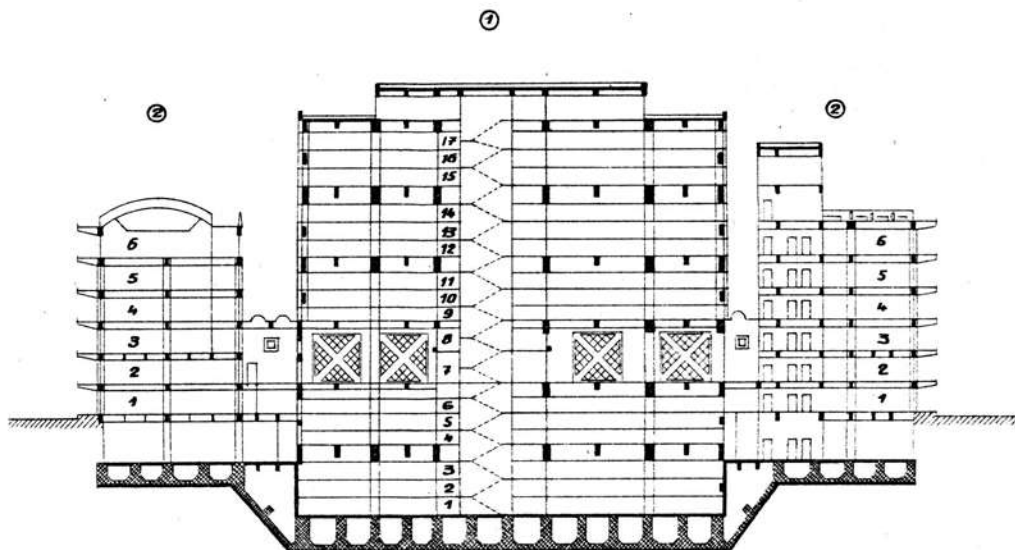
A könyvtár létesítéskor, 1948-ban határozták el az új könyvtár-épület felépítését a japán országgyűlés épületének közvetlen közelében, önálló épületként, nyaktaggal biztosítva azonban a két épület közötti közvetlen fedett összeköttetést. Az épületet két szakaszban építették meg, kereken 27 000 m² nagyságu telken.

A kivitelezés 1954-ben kezdődött, s az első építkezési szakaszt 1961-ben be is fejezték. Az így elkészült épületrész a nyilvános szolgálat jelentős részét magában foglalta. A második építési szakasz 1966-ban kezdődött és 1968-ban be is fejeződött. Ennek során alakult ki a nagy raktári tömb, elkészültek az irodák és a könyvtárosi munkahelyek. A kiviteli költségek kerekén 14 millió USA dollár összegűek.

Az igen érdekes, funkcionális és esztétikai, valamint építészeti szempontból korszerű épület oszloptelepítési modulja 7,50 m.

A zárt tömbű épület központjában a raktár áll, középső részébe telepített felvonókkal és belső, szolgálati lépcsőházakkal. Ezt a tömböt veszi körül a négyzetes alaprajzu, 7 emeletes peremépület, mely azonban csak a harmadik épületszintig, vagyis a 8. raktárszintig egységes tömb.

Az olvasótermeket és a könyvtárosi munkahelyeket, irodákat magában foglaló 32 m magas külső épülettömb a 4. emeletől elválik a raktári tömbtől, mely 40 m magas, tehát kiemelkedik a létesítmény egészéből /1. ábra/.

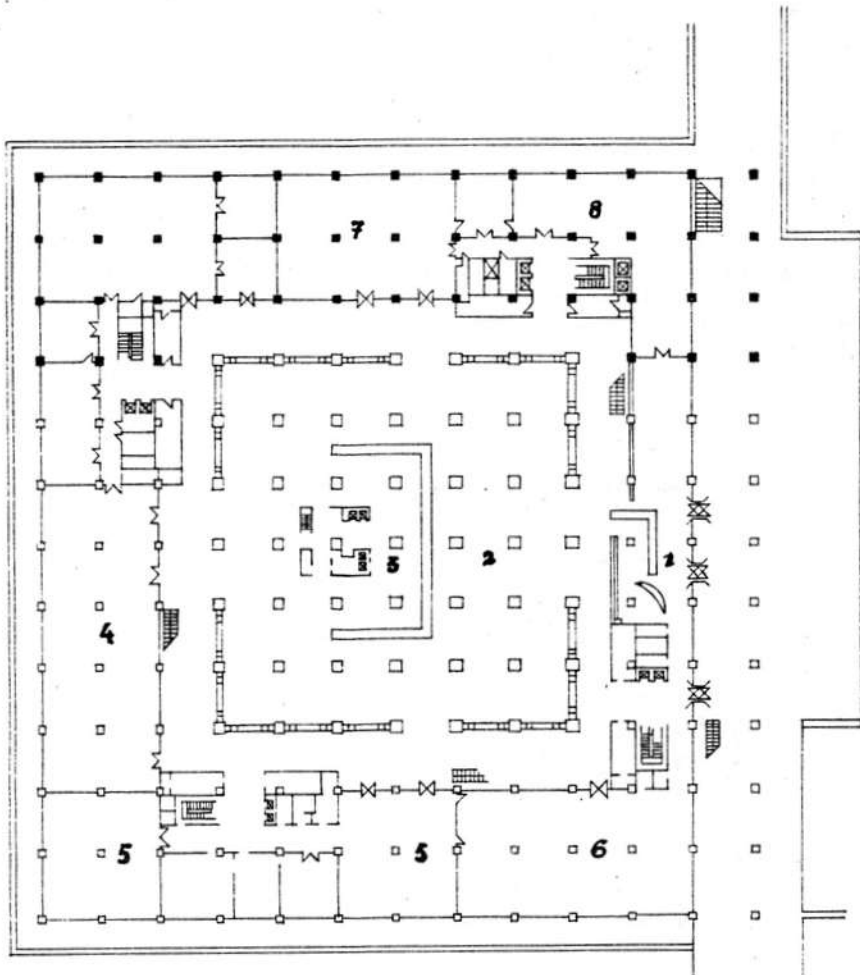
1. ábra

Az épület egyik keresztmetszete

Középen emelkedik a 40 m magas raktártömb /1/, melyet közvetlenül körülvesznek a 4. emeletig az olvasótermek és a könyvtárosi munkahelyek /2/. A 9. raktári emelettől kezdve a raktártömb szabadonálló épületrészként jelentkezik

A raktártömb öt szintje a föld alá került, de voltaképpen "vakraktár" a 8. szintig bezárólag is, tekintettel arra, hogy csak a 9. szinttől kezdve kap a raktár igen mérsékelt és megszürt inszolációval természetes világítást.

2. ábra

Az épület második emelete: a fő olvasószolgálati szint

1 - olvasói bejárat; 2 - eligazítás-beiratkozás-ellenőrzés és referenz-szolgálat; olvasói katalógusok; 3 - könyv- és folyóiratok központi kiadása; 4 - nagy olvasóterem; 5 - referenz és bibliográfiai főosztály; 6 - általános referenz olvasóterem; 7 - újság olvasóterem; 8 - mikrofilm olvasóterem

Az épület külső, peremtömbjében kapott helyet számos épületgépeseti berendezés /fűtés, légkondicionálás stb./.

Az épület földszintjének négy sarka üzlet, itt vannak a dolgozók öltözői, zuhanyozói, sportlétesítményei. Az első emeleten általában a könyvtári belső munka szervezeti egységeit /gyarapítás, feldolgozás, könyvtári központi szolgáltatások, nemzetközi csere, foto, kötészet, sokszorosító/ helyezték el. Ennek megfelelően az északi részen van a szolgálati /gazdasági/ bejárat. A terep érdekessége, hogy lejtős /a közölt 1. ábrán ez nem látszik/, ezért ez a bejárat az épület e részén a földszinten van.

A 2. és 3. emelet az épület két legfontosabb szintje. A 2. emeleten van az egyetlen olvasói bejárat, majd az eligazító-beirató-ellenőrző szolgálat következik. Kitűnően oldották meg ezzel az egyetlen olvasói bejáratral az olvasók ellenőrzését érkezéskor és távozáskor. Tulajdonképpen ezen a "torikon", nagy térségbe jut az olvasó, ahol a katalógus, a referenz-szolgálat, a könyvek-folyóiratok központi kiadóhelye várja. Itt vannak a liftek, szállítószalagok, csőposták, szignatúra-közlő berendezések főállomásai, itt van a nagy olvasóterem s itt sorakozik számos szakosított olvasóterem is, összesen 585 olvasóhellyel /2. ábra/.

A 3. emelet középső része a 2. emelet légtere. Az épület szegélyrészén további szakolvasótermek helyezkednek el, itt kapott helyet a kiállítási tér, a központi katalógus is. Az olvasóhelyek száma ezen a szinten 306. Itt kapcsolódik a könyvtár az országgyűlés épületével.

A 4. emeleten létesítették az irodákat. Ezen a szinten van még egy 59 személyes szakolvasóterem, továbbá két különterem országgyűlési iratokkal. Az 5. és a 6. szint főleg az országgyűlési képviselők céljaira szolgáló kutatótermeket foglalja magába, összesen 111 olvasóhellyel. A 6. szinten ezenkívül kisebb konferenciatermek sorakoznak, s egy 400 személyes nagy előadóterem.

A raktártömbben a polcok hosszúsága 172 km. A raktár befogadóképessége - csak könyvben számolva - 4,5 millió kötet, 15 éves előretervezéssel. Ennek az időnek a leteltével pótépületben biztosítják a gyarapodás tárolását.

Az épület összes alapterülete 52 873 m².

/Tombor T./

13/72

025.4:347.771/100/

A Nemzetközi Szabadalmi Osztályozás felülvizsgálata. - Az első munkacsoport II. ülése. /K pereszmotru mezsduarodnoj patentnoj klaszifikacii - II. szeszszija pervoj rabocsej gruppu./ - PLJZSNIK, A.I. = Naucsnie i Tehnicseszkie Biblioteki SzSzsZR, 1971. 5.sz. p.39-42.

A Nemzetközi Szabadalmi Osztályozás /NSZO/ felülvizsgálatára alakult első munkacsoport II. ülését 1971. február 8-12. között tartotta Moszkvában. Az ülésen képviseltette magát a WIPO /The World Intellectual Property = A Világ Szellemi Tulajdonának Szervezete/ és több más nemzetközi szervezet, továbbá a Szovjetunió, az Amerikai Egyesült Államok, Franciaország, a Német Szövetségi Köztársaság stb.

Az NSZO bevezetését az 1954. december 19-én ratifikált nemzetközi egyezményben határozták el, az egyezmény alapját /A, D, E, F és B főcsoportok/ a német szabadalmi osztályozási rendszer képezte, néhány szabadalmi osztályt /C, G, H főcsoportok/ azonban teljesen átdolgoztak, végülis sok évi munka eredményeképpen 1967-re készült el az NSZO teljes kiadása, amelyet az Európa Tanács tagállamainak szabadalmi hivatalai 1968.szeptember 1-i hatállyal vezettek be. Ugyanakkor elhatározták, hogy az NSZO-t 5 évenként felülvizsgálják.

1968 óta a legtöbb ország szabadalmi hatósága fő- vagy segítő osztályozási rendszerként alkalmazza az NSZO-t. A Szovjetunió 1962 óta a német szabadalmi osztályozás kiegészítéseként alkalmazza az NSZO-t, 1970. január 1. óta pedig fő osztályozási rendszerként. A Szovjetunióban 1970 folyamán az 1924-1970 évek közötti teljes szabadalmi leírás állományt az NSZO szerint átosztályozták.

A Párizsi Unió végrehajtóbizottságának V. ülésén /1969 szeptemberében/ NSZO Tanács felállítását határozták el, továbbá e tanácsadó szerv irányítása mellett 5 munkacsoport létrehozását, az alábbi témákra:

1. C és D főcsoportok, csoportok, osztályok, alosztályok átdolgozása és tökéletesítése

2. G és H " " " "

3. B és F " " " "

4. A és E " " " "

5. az NSZO helyes alkalmazásának ellenőrzése a szabadalmi hatóságoknál.

Az 1969-1970 évek során e munkacsoportok számos ülést tartottak és e tevékenység keretében került sor az első munkacsoport /Vegyészet és kohászat, Textil és papíripari főcsoportok/ II. ülésére Moszkvában 1971. február 8-12. között. Ezen az ülésen az NSZO következő osztályainak felülvizsgálatával foglalkoztak:

C 21 vaskohászat

C 22 fémkohászat /nemvas-fémek/ és ötvözetek, beleértve a vasöt-vözeteket is

C 23 fémek megmunkálása és kezelése mechanikai uton.

Az ülést megelőzően a Komitet po delam izobretenij i otrütij pri Szovete Minisztrov SzSzsZR = a Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Találmányi és Felfedezési Bizottság/ - az NSZO említett osztályainak felülvizsgálatára - számos javaslatot kapott az ülésen is résztvevő államok szabadalmi hivatalaitól. E javaslatok részbeni figyelembevételével az NSZO említett három osztályának felülvizsgálata megtörtént és az első munkacsoport II. moszkvai ülésén számos határozatot hozott az NSZO tökéletesítésére, továbbfejlesztésére.

Megemlítendő még, hogy az NSZO-ra vonatkozó új nemzetközi egyezmény tárgyában diplomáciai konferencia ül majd össze. Azok az országok, amelyek ehhez az egyezményhez csatlakoznak, kötelezettséget vállalnak, hogy az NSZO szerint indexelik az engedélyezett szabadalmakat, szerzői tanusítványokat, szabadalmi leírásokat.

/Vida S./

14/72

621.394.346:026:024.68/410/

Telex az NLL-ben. /Telex at the NLL./ = NLL Rewiev, l.k. 1.sz.
1971. p.18-20.

A telex jelentősen csökkenti a kölcsönzési kérések lebonyolítási idejét. Használatának rohamos elterjedését jól érzékelteti az a tény, hogy az NLL-hez /National Lending Library for Science and Technology = Országos Tudományos és Műszaki Kölcsönkönyvtár/ évi 100 000 kérés fut be telexen keresztül. Ezt a forgalmat 5 telexgéppel bonyolítják le. Amennyiben a kérés 15^h előtt fut be, akkor még aznap továbbításra kerül az igényelt anyag.

Jelenleg az NLL-hez évente mintegy 1 millió kéréssel fordulnak. A nagy mennyiségben jelentkező kérések kielégítését elősegítette a csak a legszükségesebb adatok feltüntetését kérő formanyomtatvány.

A hagyományos formában telexen leadott igények sok problémát jelentettek. Megoldásuk az, hogy a kéréseket lyukszalagra veszik fel a formanyomtatványnak megfelelő, de programszalag segítségével automatikusan előállítható adatszerkezettel.

Az igény telexen történő közlésekor az alábbi sorrendben kell az előírt adatokat továbbítani:

- a/ hívószám és az üzenet kezdetét jelző + jel;
- b/ küldő hívójele, dátum;
- c/ kérészám;
- d/ kódszám;
- e/ a kérés részletezve;
- f/ újra a kérészám és az üzenet végét jelző + : + jel

A kérés 2 példányos telex-kérőlapra jelenik meg. A másodpéldány ragasztós hátfelülete részekre osztva letéphető és így egyttal az el-
küldendő anyaghoz címzésként felhasználható.

/Balonyi K./

::: ::